

dr. Enis Tahir

nosilac katedre hadisa na Medinskom univerzitetu

Pravila ispravnog
razumijevanja
SUNNETA

Naslov:
PRAVILA ISPRAVNOG
RAZUMIJEVANJA SUNNETA

Autor:
Dr. Enis Tahir

Preveo i prilagodio:
Salih Zukić

DTP:
Teufik Mešić

Izdavač: UDRUŽENJE BOŠNJAČKIH STUDENATA ISLAMSKOG
UNIVERZITETA U MEDINI

KA BOLJEM RAZUMIJEVANJU

PRAVILA ISPRAVNOG RAZUMIJEVANJA SUNNETA

Autor: Dr. Enis Tahir

nosilac katedre hadisa na Medinskom univerzitetu

Preveo i prilagodio: Salih Zukić

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

PRIMARNI IZVOR ŠERIJATA

Rekao je imam Šafija, Allah mu se smilovao: “Ko se povinuje Allahovim kur’anskim naredbama, povinovao se i Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, naredbama u sunnetu. To stoga što je Allah Uzvišeni obavezao ljude na pokornost Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Također, ko se pokorava Poslaniku, sallallahu alejhu ve sellem, pokorio se i Allahu Uzvišenom, jer je Allah naredio da Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pokorni budemo“

Muslimanu je naređeno da slijedi i oponaša Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Rekao je Allah Uzvišeni: *Ono što vam Poslanik kao nagradu dâ – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite.* (El-Hašr, 7.) Uzvišeni je, također, rekao: *Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje.* (El-Ahzab, 21.)

Prenoseći ljudima Allahovu objavu i učeći kur'anske ajete, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u isto je vrijeme objašnjavao cilj i značenje ajeta, svojim riječima, postupcima ili odobrenjem. Rekao je Allah Uzvišeni: *A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili.* (En-Nahl, 44.) Ibn Džerir et-Taberi kaže: “Kur'an je objavljivan na jasnom arapskom jeziku, a njegovo značenje nosilo je kako opći tako i poseban karakter. Nije postojao način na koji bi spoznali cilj ajeta te razdvojili opće od posebnog značenja, osim iz pojašnjenja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.“ (*Džami’ul-Bejan*, 1/11.)

Izvor islamskih propisa

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svojim je govorom i djelima želio postići određeni cilj. Razlika između teksta objave, bilo da se radi o Kur'anu ili sunnetu, i njegovog suštinskog značenja ni u kom slučaju nije postojala. Ukoliko se desilo da tekst Objave bude pogrešno shvaćen, intervenirao bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispravljao grešku i upućivao na ispravno. Kada je čuo riječi Uzvišenog: *Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore*, Adijj ibn Hatim, radijallahu anhu, uzeo je dva komada konca, jedan bijeli, a drugi crni, stavio ih je pod jastuk, te je krajem noći pokušavao uočiti razliku između njih i na taj način znati kada će zaspiti. Kada je obavijestio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o svom postupku, on mu je objasnio cilj Allahovih riječi rekavši: "To su niti noći i dana." (Buharija i Muslim)

Među bitnijim pravilima ispravnog razumijevanja sunneta su:

Prvo: razumijevanje sunneta u svjetlu Kur'ana

Sunnet je drugi izvor islamskih propisa i ujedno je komentar prvog izvora, tj. Kur'ana. Rekao je Allah Uzvišeni: *A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili*. (En-Nahl, 44.) Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Dat mi je Kur'an i nešto poput njega." (Ebu Davud)

Rekao je imam Šafija, Allah mu se smilovao: "Ko se povinuje Allahovim kur'anskim naredbama, povinovao se i Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, naredbama u sunnetu. To stoga što je Allah Uzvišeni obavezao ljude pokornošću Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Također, ko prihvati od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prihvatio je i od Allaha Uzvišenog, jer je Allah naredio da Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pokorni budemo." (*Er-Risala*, str. 33.)

Moramo znati da ne postoji kontradiktornost između Kur'ana i sunneta, prvog i drugog izvora Šerijata. Razlog eventualne prividne kontradiktornosti među njima može biti nevjerodostojnost hadisa koji ukazuje na proturječnost ili, pak, preciznost značenja koje ajet ili hadis nosi a nije uočljivo na prvi pogled. Rekao je Allah Uzvišeni: *Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge proturječnosti.* (En-Nisa, 82.)

Da bismo bolje razumjeli spomenuto, navest ćemo nekoliko primjera:

1. Prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio sljedeće ajete: *Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj najmanje cijenjenoj...*, a nakon toga je rekao: “To su mladići Ule čijem se šefatu (zauzimanje kod Allaha Uzvišenog) treba nadati.” Predaju je zabilježio El-Bezzar, pa je rekao: “Nije nam poznato da je ovaj hadis prenesen od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, spojenim lancem prenosilaca koji je dozvoljeno spomenuti.” (Ibn Hadžer, *Muhtesaruz-zevaiddi El-Bezzar*, 2/109. Istu je zabilježio Taberani, 12/53.) Ova je predaja suprotna ajetima koji se nalaze ispred navedenih, te je zbog toga nemoguće da bude vjerodostojna. Zatim, zdrav razum nije u stanju pojmiti da utemeljitelj tevhida (Allahove jednoće), najodabraniji Allahov Poslanik, izgovori jednu riječ iz koje bi se nazirala pohvala mušričkim božanstvima. Spomenuta predaja u potpunosti je neispravna, kao što su pojasnili velikani hadiske znanosti: Ibn Hadžer, Ez-Zejlei (*Tahridžu Ehadisil-Keššaf*, 2/394), El-Bezzar, Albani (*Nasbul-medžanik li nisfi kisatil-garanik*) i dr.

Širenje hadisa

2. Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: “Dogovarajte se s njima i suprotstavljajte im se.” (Hadis je zabilježio Alij ibn Džad u svom *Musnedu*, 2/1066, i El-Askeri u knjizi *El-Mekasidul-haseneh*, str. 248, s lancem prenosilaca koji se završava na Omeru, radijallahu anhu.) Ovaj hadis prenesen je i u nešto drugačijoj verziji: “Suprotstavljajte se ženama. U razilaženju s njima je bereket.” (*El-Mekasidul-hasene*, str. 648.)

Spomenuti hadis podstiče na razilaženje među supružnicima i zbog toga je proturječan ajetu u kojem je Uzvišeni rekao: *Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojlje nađete, pa nije grijeh kad od srca ono što ste naumili dadete.* (El-Bekare, 233.). Ajetom je propisan dogovor i savjetovanje među supružnicima po pitanju dojenja njihovog djeteta, a ukoliko se dogodi da žena odbije dijete, muž treba da prihvati takvu odluku. U slučaju da stavovi među ulemom, kada je u pitanju razumijevanje hadiskih tekstova i ajeta, te deriviranje propisa iz istih, ne budu usaglašeni, prednost se daje značenju koje nosi kur'anski ajet.

Drugo: sakupljanje svih verzija jednog hadisa

Širenjem islama povećavao se broj prenosilaca hadisa (ravija), tako ih danas brojimo na hiljade. Često se događalo da jedan ravija određeni hadis čuje više puta, kao što se događalo da veći broj ravija u isto vrijeme čuje jedan hadis. Svaki ravija prenosio je hadis kako ga je i sam čuo, koristeći iste riječi i izraze u potpunosti, ili je, pak, prenosio samo značenje hadisa koji je čuo, izražavajući se na svoj način. Raznovrsnost lanaca prenosilaca, te različit način prepričavanja, dovelo je do pojave više različitih verzija jednog hadisa. S pravom tvrdimo da je sabiranje različitih verzija jednog hadisa (bilo da se radi

o razlikama u lancu prenosilaca – senedu ili u tekstu hadisa – metnu) među značajnim stvarima koje uveliko olakšavaju shvatanje sunneta i pomažu u otkrivanju eventualnih grešaka ili oprečnosti u njegovom lancu i tekstu. Rekao je Jahja ibn Mein, Allah mu se smilovao: "Ne bismo shvatili hadis da nismo zapisali tridesetak njegovih verzija." (*El-Džamii li ahlakir-ravi*, 1/270.) Rekao je imam Ahmed, Allah mu se smilovao: "Nećemo shvatiti hadis ukoliko ne saberemo sve njegove verzije, a u jednom hadisu je komentar drugog." (prethodni izvor)

Sakupljanje različitih verzija hadisa

Drugo pravilo razumjet ćemo bolje iz primjera hadisa u kojem je objašnjen položaj ruku u namazu. Abdul-Džebbar ibn Vail prenosi od Alkama ibn Vaila, a on od svoga oca Vaila ibn Hidžra, radijallahu anhu, koji je vidio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako stavlja desnu ruku preko lijeve kada započinje namaz." (Muslim u *Poglavlju o stavljanju desne ruke preko lijeve u namazu*, broj hadisa 54.) Isti hadis prenio je Zaide od Asima ibn Kulejba, on od svoga oca, a on od Vaila ibn Hidžra koji je rekao: "...zatim je stavio desnu ruku preko poledine lijeve, na zglob i podlakticu." (Ibn Huzejme u *Sahihu*, 1/243.) Prenio je Sufjan od Asima, s istim lancem prenosilaca, sljedeću verziju: "...zatim je na prsa stavio desnu ruku preko lijeve." (prethodni izvor) U prvoj verziji, koju je zabilježio imam Muslim, spomenuto je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stavio desnu ruku preko lijeve, međutim, izgled i položaj ruku pri tome nije preciznije pojašnjen. Spajajući verzije koje je zabilježio Ibn Huzejme s Muslimovom verzijom, koja je osnova spomenutog hadisa, imamo potpuno jasnu sliku propisa.

Treće: sabiranje svih hadisa koji govore o jednom propisu u zasebnu cjelinu

Kao što sakupljanje različitih verzija jednog hadisa ima veliki značaj u razumijevanju sunneta, isto je tako korisno sakupiti hadise koji govore o određenom propisu u jednu cjelinu. Na taj će se način manje jasni hadisi naći uz jasnije, neograničeni i neodređeni uz ograničavajuće i one koji ih pobliže određuju, opći sa specijalnim, derogirani uz derogirajuće. Pojasnit ćemo ovo značajno pravilo kroz primjer iz knjige *Bulugul-meram*, autora hafiza Ibn Hadžera. On je, Allah mu se smilovao, u *Poglavlju o vladanju prilikom obavljanja fiziološke potrebe* naveo sljedeće hadise: a) hadis koji je prenio Enes, radijallahu anhu, rekavši: “Ulazeći u zahod, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi rekao: ‘Allahumme inni euzu bike minel-hubsi wel-habaisi’” (Buharija i Muslim); b) hadis od Enesa, radijallahu anhu, koji je također rekao: “Kada bi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao u zahod, ja bih mu nosio posudu s vodom i kraće koplje pa bi se vodom čistio nakon obavljanja nužde” (Buharija i Muslim); c) hadis koji prenosi El-Mugire ibn Šube, radijallahu anhu, rekavši: “Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: ‘Primakni mi posudu s vodom’, zatim se udaljio od mene da ga ne bih vidio, i tako je obavio nuždu” (Buharija i Muslim); d) hadis koji je prenijela Aiša, radijallahu anha, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izlazeći iz zahoda rekao: ”Gufraneke“ (Ebu Davud, Tirmizi); e) hadis od Selmana, radijallahu anhu, u kojem je rekao: “Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je zabranio da okrećemo lice prema Kabi kada obavljamo nuždu” (Muslim). Imajući pred sobom spomenute hadise uz druge iz ovog poglavlja, možemo zaključiti da pri ulasku u nužnik treba reći: *Allahumme inni euzu bike minel-hubsi wel-habaisi*, zatim prilikom izlaska reći: *Gufraneke*, da se trebamo skloniti od pogleda drugih ljudi i ne okretati se u pravcu Kible. Sigurno je da spomenute propise ne bismo poznavali da, Allahovom voljom, hafiz Ibn Hadžer i učenjaci poput njega nisu uložili trud te hadise jednog poglavlja sabrali u jednu cjelinu.

POZNAVANJE NAUČNIH PRAVILA I METODA – POLA JE ZNANJA

Nije dozvoljeno požurivati kada je u pitanju utvrđivanje derogacije hadisa. Tek nakon detaljnog analiziranja svih dokaza koji ukazuju na derogiranje, može se određeni hadis ocijeniti derogiranim

Kada je riječ o kur'anskim, odnosno hadiskim tekstovima, osnova je da među njima ne postoji kontradiktornost. Rekao je Allah Uzvišeni: *Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge proturječnosti.* (En-Nisa, 82.) Ukoliko nam se hadis učini kontradiktornim u odnosu na drugi, moramo znati da je to zbog površinskog, a nikako suštinskog značenja koje nose, kao što moramo znati da je to pravac i ubjeđenje vjernika kada su u pitanju vjerodostojni i potvrđeni hadisi. Učenjaci hadiske znanosti ukazali su na kontradiktorne hadise, a nakon toga su, sjedinjujući ih ili dajući prednost jednom u odnosu na drugi, otklonili svaku sumnju o proturječnosti. Rekao je Šenkiti, Allah mu se smilovao: "Obaveza je, ukoliko je to moguće, napraviti spoj između hadisa i u krajnjem slučaju ukazati da je hadis derogiran." (*Meraki es-Suud*, str. 289.)

Objedinjavanje hadisa među kojima postoji prividna oprečnost

Da bismo bolje razumjeli ovo pravilo, navest ćemo nekoliko primjera:

Prenesene su predaje od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojima se zabranjuje okretanje u pravcu Kible prilikom obavljanja fiziološke potrebe, dok, s druge strane, vjerodostojni hadisi ukazuju na dozvolu. Kada se ukazala oprečnost među spomenutim hadisima ulema ih je objedinila, pojašnjavajući da se zabrana odnosi na otvoreni prostor (obavljanje fiziološke potrebe na otvorenom polju), a dozvola na zatvoreni prostor.

Prenosi se da je Ebu Umame, radijallahu anhu, kada je ugledao plug, rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao: 'Neće ući ova stvar u kuće jednog naroda a da ga Allah neće poniziti.'" (Buharija)

Iz teksta hadisa vidimo da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pokudio zemljoradnju. Međutim, on, sallallahu alejhi ve sellem, u drugim hadisima dozvoljava, pa čak i podstiče na zasađivanje i obrađivanje zemlje.

U hadisu stoji: "Nijedan musliman neće zasaditi sadnicu ili posijati žito čije će plodove jesti ptice, ljudi ili stoka a da mu u tome neće biti sadaka." (Buharija) U drugom hadisu stoji: "Ako bi nekog od vas zadesio Sudnji dan sa mladicom u ruci, neka je zasađi." (Ahmed) Kako je ulema razumjela navedene hadise, na koji način ih je spojila, odnosno kakvo je najispravnije shvatanje po pitanju spomenutih hadisa?

Imam Buharija, Allah mu se smilovao, naslovio je poglavlje u kojem je naveo spomenute hadise *Upozorenje na posljedice zaokupljenosti alatom i njegovim prekomjernim korištenjem*. Rekao je Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao: "Buharija je naslovom uputio na spoj između hadisa Ebu Umame i hadisa u kojima je vrijednost zasađivanja i zemljoradnje, što nama ukazuje da je kuđenjem ciljana preokupacija zemljoradnjom ili upotreba alata izvan dozvoljenih granica." (*Fethul-Bari*, 5/5.)

Nastojeći otkloniti sumnje kada su u pitanju međusobno oprečni hadisi te uputiti muslimane na ispravno razumijevanje sunneta, učenjaci hadiske znanosti pisali su knjige posebno vezane za ovu oblast hadiske nauke. Među najpoznatijim i najkorisnijim knjigama ove vrste su: *Muškilul-Asar* imama Tahavije, *Te`vilu muhteleful-hadisi* Ibn Kutejbe.

Korištenje metode preferiranja

Već smo spomenuli da između vjerodostojnih hadisa ne postoji kontradiktornost. Također smo rekli da, ukoliko se ona ukaže, ulema pristupa sjedinjavanju predaja, ako za to postoji mogućnost. U protivnom, detaljnom analizom lanaca i teksta hadisa nastoje uočiti razloge zbog kojih bi se priklonili jednom od dva hadisa, te prilikom deriviranja propisa istom dali prednost. Rekao je Abdullah el-Alevi: "Dati prednost jednom u odnosu na drugi, znači na određene načine ojačati jedan od dva prividno kontradiktorna hadisa, odnosno istaći hadis koji zaslužuje prednost." (*Nešrul-Bnud*, 2/278, 279.) Rekao je El-Hazimi, Allah mu se smilovao: "Ukoliko bude nemoguće spojiti dva hadisa, pristupit ćemo terdžihu (preferiranju)." (*El-I'tibar*, str. 11.) Spomenuto ćemo bolje razumjeti na primjeru hadisa koji prenosi Busra bint Safvan, radijallahu anha, a u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ako neko od vas dotakne svoj spolni organ neka se nakon toga abdesti." (Malik, Ahmed i Šafija) U drugom hadisu koji prenosi Talk bin Alij, radijallahu anhu, stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio upitan o doticanju spolnog organa, pa je odgovorio: "To je samo dio tebe." (Ebu Davud, Tirmizi)

Drugi hadis ukazuje na nepostojanje razlike između spolnog organa i bilo kojeg drugog dijela čovjekovog tijela, čime je negirana potreba za abdestom. Po pitanju spomenutog propisa ulema nema jedinstven stav. Imam Šafija kao i imam Ahmed, Allah im se smilovao, dali su prednost hadisu Busre, radijallahu anha, te su rekli da doticanje spolnog organa kvari abdest. Nakon što je prenio stav dvojice imama, El-Hazimi je rekao: "Dali smo prednost hadisu Busre, radijallahu anha, zbog jačine njegovog seneda." (*El-I'tibar*, str. 47.)

Dio uleme koji zastupa stav oprečan spomenutom dao je prednost hadisu koji je prenio Talk bin Alij, radijallahu anhu, obrazlažući to činjenicom da se u hadisu govori o doticanju muškog spolnog organa,

pa je veća vjerovatnoća da je predaju ispravnije razumio Talk bin Adij od Busre, koja je žena.

Poznavanje derogiranog i derogirajućeg hadisa

Derogacija u sunnetu je potvrđena i musliman nije dužan postupati po hadisu koji je derogiran. Pokoravajući se Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, naredbama u sunnetu, ne poznavajući pri tome derogirane hadise, musliman se može dovesti u situaciju da se povinuje propisu kojim ga Šerijat nije obavezao, a nauštrb drugog potvrđenog.

Koliko je važno poznavati ovaj dio hadiske znanosti ukazuje i predaja u kojoj stoji da je Alija, radijallahu anhu, prošao pored čovjeka koji je pričao pripovijetke, te mu je rekao: "Da li poznaješ derogirane i derogirajuće hadise?" Kada je spomenuti odgovorio da ne poznaje, Alija, radijallahu anhu, mu je rekao: "Sam si propao pa i druge u propast vodiš." (El-Bejheki, El-Herevi u knjizi *En-Nasihu vel-mensuh*)

Rekao je El-Kurtubi, Allah mu se smilovao: "Poznavanje derogiranih i derogirajućih hadisa je velika stvar i neophodno je da ih poznaje svaki učenjak. To je su uskoj vezi sa halalom i haramom, a negiraju je i potcjenjuju samo neznalice i glupaci." (*El-Džamiul-ahkamil-Kur'an*, 3/330.)

Nije dozvoljeno požurivati kada je u pitanju utvrđivanje derogacije hadisa. Tek nakon detaljnog analiziranja svih dokaza koji ukazuju na derogiranje, može se određeni hadis ocijeniti derogiranim.

Rekao je Ibn Hazm, Allah mu se smilovao: "Nije dozvoljeno muslimanu, koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan, da derogiranim proglasi nešto iz Kur'ana i sunneta, osim iz čvrstog i sigurnog ubjeđenja." (*El-Ihkam fi usulil-ahkam*, 1/458.) Primjer za ovu vrstu je hadis koji prenosi Berire, radijallahu anhu, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Bio sam vam zabranio da posjećujete mezarje, a sada to činite, jer ono uistinu podsjeća na smrt." (Muslim)

U spomenutom hadisu je primjer za derogirani, kao i za derogirajući tekst, a ulema je pojasnila da je zabrana koja se odnosi na obilazak mezarja dokinuta.

RAZUMIJEMO LI HADISE?

Najbolji komentar hadisa jesu sami hadisi, zatim predaje i govor prvih generacija učenjaka, prvenstveno ashaba, radijallahu anhum. Ashabi su svjedočili objavu. Objavljivanje Allahovih, dželle šanuhu, riječi bila je svakodnevna pojava u njihovom životu. Ako bi se dogodilo da objava bude pogrešno shvaćena, samim tim i pogrešno sprovedena od strane ashaba, dolazio bi Džibril, alejhis-selam, do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i greška bi bila ispravljena

Poznavanje povoda Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, izreka i postupaka jedna je od najbitnijih grana hadiske znanosti. Prvi ko je naslovio ovu oblast i posmatrao je kao zasebnu disciplinu u hadiskoj nauci bio je šafijski učenjak El-Bulkini, Allah mu se smilovao.

Poznavati sve okolnosti pod kojima je izrečen hadis

Rekao je Sujuti, Allah mu se smilovao: "Povodi Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, izreka i postupaka, kao i povodi kur'anskih ajeta, u velikoj mjeri utječu na pojašnjenje značenja i razumijevanje propisa." (*Elfija*, str. 213.) Komentirajući ove Sujutijeve riječi, Termusi je rekao: "Poznavanje uzroka vodi ka poznavanju posljedica. Nije moguće tumačiti hadis ne uzimajući u obzir cjelokupan događaj vezan za njega. Razjašnjavanje povoda hadisa siguran je put ka razumijevanju njegovog značenja i propisa koje sa sobom donosi." (*Menhedžu zevin-nezar*, str. 211.) Za potpuno i ispravno razumijevanje hadisa neophodno je poznavati sve okolnosti i prilike na temelju kojih je isti izrečen. Hadis često pojašnjava prilike u kojima je izrečen ili, pak, otklanja smetnje i upotpunjava nedostatke nastale iz određenih razloga. Stoga, za ispravno razumijevanje određenog hadisa neophodno je poznavati cjelokupan događaj vezan za njega. Na ovaj način hadis neće postati predmetom pretpostavki i neće biti upotrijebljen na pogrešan način.

Za primjer ćemo navesti hadis u kojem stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem rekao: "Vi bolje poznajete ovosvjetske potrebe." (Muslim) Neki ljudi su ovaj hadis uzeli kao dokaz za ostavljanje i odbacivanje šerijatskih propisa, posebno u oblasti ekonomije i politike, smatrajući ih isključivo ovosvjetskim pitanjima koje oni najbolje poznaju i koje je, na kraju, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prepustio njima. Ako uzmemo u obzir povod spomenutog hadisa, shvatit ćemo njegovo suštinsko značenje. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio da ensarije oprašuju palme, on je, iznoseći svoje lično mišljenje, rekao da u tom postupku ne vidi poseban značaj. Ensarije su prestale oplodavati palme, što je imalo negativne posljedice na rod te godine. Vidjevši da su neoprašene palme dale slabe plodove, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izgovorio je spomenuti hadis. Drugi primjer je hadis u kojem Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Ko u islamu uvede lijepu praksu bit će nagrađen. Bit će nagrađen i za svakog ko postupi po toj praksi..." (Muslim) Ovaj hadis pogrešno je shvaćen i uzet je kao najjači argument dozvole uvođenja novih stvari u vjeru. Istražujući povod hadisa, dolazimo do saznanja da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ugledavši skupinu siromašnih ashaba koji nisu posjedovali čak ni odjeću s kojom bi pokrili svoje tijelo, naredio imućnijim ashabima da im udiješe sadaku. Tom prilikom u džamiju je ušao neki čovjek koji je donio veliki zavežljaj i spustio ga pred siromahe. Taj postupak je obradovao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je izgovorio spomenute riječi.

Poznavanje neobičnih i manje poznatih riječi u hadisima

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio je najrječitiji i najjasnije je govorio. On je razgovarao sa ashabima jasnim arapskim jezikom koji su oni u potpunosti razumjeli. Oni su bili čisti Arapi neizmiješani sa strancima te im, stoga, nije bilo teško razumjeti Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, govor. Međutim, kako je vrijeme prolazilo Arapi su se miješali sa nearapima, što je utjecalo na zapostavljanje arapskog jezika. Miješajući se sa nearapima, Arapi su se udaljavali od svog čistog jezika. Sve veći broj ljudi nailazio je na poteškoće u razumijevanju hadisa zbog nepoznavanja značenja određenih riječi spomenutih u njima.

Rekao je Hatabi, Allah mu se smilovao: "Kada su s prolaskom trećeg stoljeća izumrli velikani hadiske znanosti i kada su hadis počeli prenositi nearapi; kada se povećao broj prenosilaca hadisa, a smanjio broj njegovih istinskih čuvara; kada se raširio nepravilan govor i kada su ljudi počeli zamuckivati, razumom obdareni i oni koji su bili žedni Poslanikovog čistog izvora, uvidjeli su da je neophodno podučiti muslimane i sabrati sve nepoznate hadiske riječi u posebne knjige." (*Garibul-hadisi*, 1/47.)

Ebu Musa el-Medeni prenosi da je Hilal bin El-Ala' rekao: "Allah Uzvišeni je ummetu podario četvericu...", pa je spomenuo Ebu Ubejda rekavši: "...i Ebu Ubejda Kasima bin Selama koji je razjasnio nepoznate riječi u hadisima, i da nije njegovog djela, ljudi bi nepromišljeno upadali u greške." (*El-Medžmuul-mugis*, 1/8.)

Primjer hadisa u kojem su manje poznate i neobične riječi su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Neće muslimana zadesiti zamor ni bol, ni briga ni tuga, ni žalost, ni bilo kakva neugodnost, čak koliko je ubod trna, a da mu Allah neće zbog toga oprostiti grijehe." U originalnom arapskom tekstu naći ćemo dvije manje poznate i neobične

riječi – *neseb* i *veseb*. Spomenute riječi za nas bi ostale nepoznanica da Ibnul-Esir u knjizi *En-Nihaje* nije pojasnio kako one označavaju zamor, odnosno bol i sve što on sa sobom donosi.

Razumijevanje sunneta onako kako su ga razumjeli ashabi

Najbolji komentar hadisa jesu sami hadisi, zatim predaje i govor prvih generacija učenjaka, prvenstveno ashaba, radijallahu anhum. Ashabi su svjedočili objavu. Objavljivanje Allahovih, dželle šanuhu, riječi bila je svakodnevna pojava u njihovom životu. Ako bi se dogodilo da objava bude pogrešno shvaćena, samim tim i pogrešno sprovedena od strane ashaba, dolazio bi Džibril, alejhis-selam, do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i greška bi bila ispravljena. Stoga ulema ne pravi razliku između riječi ashaba: *za vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postupali smo na takav i takav način...*, i između riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Oba teksta – tvrdnja ashaba da je određeni postupak bio prakticiran za života Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i govor Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem – imaju isti status kada je u pitanju autentičnost propisa deriviranog iz njih. Oba se pripisuju Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Stoga, kada dođe do razmimoilaženja u razumijevanju hadisa, prednost se daje razumijevanju ashaba.

Rekao je Allah Uzvišeni: *Onoga ko se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, a užasno je on boravište!* (En-Nisa 115.) Rekao je Ibn Ebil-Iz el-Hanefi: "Ko ne krene njihovim putem (putem ashaba), ne ostaje mu ništa drugo nego da postupa po svome nahođenju." (*Šerhut-tahavije*, 212.) Rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Oporučujem vam moj sunnet i sunnet ispravnih halifa koji će doći poslije mene. Čvrsto se za njih vežite. Prihvatite se za njih očnjacima." (Ahmed i Ebu Davud) Prenosi se da je Imran bin Husajn rekao: "Kur'an je objavljen i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upotpunio sunnet. Nas slijedite! Tako mi

Allaha, ako ne budete tako postupali – zalutat ćete." (Ahmed sa slabim senedom) Rekao je Berbehari, Allah mu se smilovao: "Kada čuješ govor tvojih savremenika, ne požuruj. Ne uzimaj ga niti ga analiziraj dok se ne raspitaš i ne saznaš da li je neko od ashaba kazao nešto slično. Ako nađeš predaju od njih, čvrsto se nje prihvati." (*Šerhus-sunne*, 61.) Ranije smo spomenuli predaje kojima se zabranjuje obavljanje fiziološke potrebe u pravcu Kible, kao i predaje kojima se isti postupak dozvoljava. Također smo naveli da su neki učenjaci objedinili naizgled oprečne predaje. Za svoj stav našli su uporište u riječima Abdullaha bin Omera, radijallahu anhum, koji je rekao: "Zabranjeno je tako postupati na otvorenom prostoru, dok je to u zatvorenom prostoru dozvoljeno". Učenjaci hadiske znanosti nastojali su, uz hadise, sabrati i zapisati govor ashaba i tabiina u vezi s određenim hadisima. Djela u kojima su sabrane te predaje znatno doprinose ispravnom razumijevanju sunneta. Najpoznatija su: Abdur-Rezzakov i Ibn Ebi Šejbin *Musanef* i *Sunen* Seida ibn Mensura i *Sunen* Daremija

ORIGINALNI TEKST HADISA RAZDVOJIT I OD GOVORA PRENOSILACA

Hadiske tekstove moguće je sačuvati od izmjena ove prirode učenjem arapskoga jezika i njegovih pravila, slušajući ulemu i pamteći njihov izgovor, usporedbom tekstova sa drugima zapisanim u provjerenim i recenziranim knjigama, zatim, iščitavanjem knjiga koje posebno tretiraju ovu problematiku i slično

Poslanikov sunnet nećemo potpuno i ispravno razumjeti bez vraćanja na knjige koje ga komentiraju. U njima ćemo naći pojašnjenje nepoznatih i manje jasnih riječi, derogirane i derogirajuće hadise, propise derivirane iz hadisa, raznolike lance prenosilaca i mnoge druge koristi prijeko potrebne svakom muslimanu. Islamska ulema iza sebe je ostavila ogromno blago sadržano u knjigama komentarima Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, hadisa. Učenjaci su, s obzirom na muslimanski ummet, prevodioci hadisa.

Obavezno vraćanje na hadiske komentare

Kada je riječ o komentarima hadisa, trebamo znati da prednost imaju knjige čiji autor pripada ranijem (starijem) vremenu. To iz razloga što je njegov komentar bliži izvoru, a samim tim i ispravnijem razumijevanju. Zatim, prednost se daje knjigama u kojima je autor pridavao značaj argumentima, pojašnjavajući njihov stepen vjerodostojnosti i praveći razliku između slabih (daif) i vjerodostojnih (sahih). Također, treba imati na umu da, ukoliko je komentator hadisa pristrasan nekom mezhebu, može se dogoditi da, usmjeravajući pažnju ka svome mezhebu, uputi na značenje hadisa koje nije suštinsko.

Kao primjer, navest ćemo nekoliko stavki iz različitih komentara Buharijinog Sahiha.

Prenosi se od Abdullaha bin Mes'uda da su ashabi, nakon što je objavljen ajet: *Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s nepravdom ne miješaju, oni će biti na pravom putu*, kazali Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Koji od nas ne čini nepravdu prema samome sebi?!" Nakon toga objavljen je ajet: "...*mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda*." (Buharija, Poglavlje o vjerovanju, 1/15.) Komentirajući spomenuti hadis, El-Hatabi je rekao: "Ashabi su pomislili da nepravda spomenuta u ajetu podrazumijeva samo njeno osnovno značenje, to jeste uzimanje prava ljudi, ili je to nepravda koju čovjek sam sebi čini zapadanjem u grijeh, kao što stoji u ajetu: ...*i oni koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete*. U do tada objavljenim ajetima, mnogoboštvo nije nazivano nepravdom. Za njih je pojam mnogoboštva (širk) prelazio granice nepravde. Mnogoboštvo je po njihovom poimanju bilo isuviše veliko da bi ga nazvali samo nepravdom." (A'lamul-hadisi, 1/162.-163.)

Ibn Redžeb, Allah mu se smilovao, u komentaru spomenutog hadisa rekao je: "Iz hadisa možemo zaključiti da postoji više vrsta *nepravde* (zulm). Postoji nepravda koja čovjeka izvodi iz islama i ova je spomenuta u ajetu: ...*mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda*. S druge strane, postoji nepravda zbog koje čovjek neće izaći iz islama, a ona je spomenuta u ajetu: ...*i oni koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete*. Hadis koji je prenio Ibn Mes'ud jasno ukazuje da se pod nepravdom koja izvodi iz islama podrazumijeva mnogoboštvo. U nekim predajama stoji da je Ibn Mes'ud jasno rekao: "To može biti samo mnogoboštvo (širk)." (Fethul-Bari, Ibn Redžeb, 1/144.-145.)

U komentaru istog hadisa, Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, kaže: "Spomenuti tekst u sebi sadrži mnoga značenja i koristi od kojih su:

- da je on općeg karaktera sve dok ne dođe dokaz koji ukazuje na njegovu specifikaciju;
- da ukoliko se u tekstu, koji podrazumijeva negaciju, pojavi neodređena riječ, ona je općeg karaktera;

- da dokaz posebnog karaktera ima prednost u odnosu na opći, kao što jasan tekst ima prednost nad manje jasnim;

- da tekst ponekad, radi posebne koristi ili radi eliminiranja prividne oprečnosti između njega i drugog teksta, uzima značenje različito od onoga koje tekst obično nosi;

- da se nepravda (zulm) dijeli u više vrsta..." (Fethul-Bari, Ibn Hadžer, 1/89.)

Sigurnost u autentičnost hadiskog teksta

Ovo je, također, jedna od bitnijih stvari koje vode ka ispravnijem razumijevanju sunneta. Greške pri čitanju teksta, odnosno nepravilnosti u izgovoru, vode ka izmjenama u istom, a samim tim i pogrešnom razumijevanju. Kao primjer navest ćemo grešku koja se dogodila Ebu Bekru es-Suveliju, a koja se odnosi na hadis u kojem je rekao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Ko isposti ramazan, zatim nakon njega isposti šest dana mjeseca ševala, kao da je neprestano postio" (Muslim, Poglavlje o postu, 2/822). On je riječ *siten*, što znači *šest*, zamijenio sa riječju *šej'en*, što znači *nešto*. (Mukadimetu Ibnis-Salah, str. 412.)

Hadiske tekstove moguće je sačuvati od izmjena ove prirode učenjem arapskoga jezika i njegovih pravila, slušajući ulemu i pamteći njihov izgovor, usporedbom tekstova sa drugima zapisanim u provjerenim i recenziranim knjigama, zatim, iščitavanjem knjiga koje posebno tretiraju ovu problematiku i sl.

Poznavanje pravila specifikacije i bližeg određivanja hadiskih tekstova

Pod općim se podrazumijeva sveobuhvatan tekst koji obuhvata sve jedinice jedne vrste, a specijalan je suprotan tome. Specijalni podrazumijeva samo jedno značenje. Veoma je značajno poznavati spomenute vrste hadisa radi ispravnijeg razumijevanja sunneta. Uz specijalne i bliže pojašnjavajuće hadise, musliman će preciznije spoznati suštinski cilj Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi.

Među prvima koji su pisali o ovoj vrsti hadisa bio je imam Šafija, Allah mu se smilovao. Rekao je imam Ahmed za Šafijino djelo *Kasbus-sebki fi marifetil-ami vel-has*: "Nismo poznavali specijalne i opće hadise sve dok nam ih Šafija nije pojasnio." Primjer općeg je hadis koji prenosi Ukbe ibn Amir, u kojem stoji: "Tri su perioda u kojima nam je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio da klanjamo i da u njima ukopavamo naše umrle: kada sunce izađe pa sve dok ne odskoči, za vrijeme popodnevnog žege pa dok se sunce ne pokrene ka zapadu, i kada se sunce približi zalasku pa sve dok ne zađe." (Muslim, Poglavlje o namazu putnika, 1/568.)

Spomenuti hadis, koji je općeg karaktera, specifikovan je hadisom koji prenosi Enes, radijallahu anhu, u kojem stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko zaboravi namaz ili ga prespava, neka ga klanja kada se sjeti." (Muslim, Poglavlje o mesdžidima, 1/477.)

Primjer neograničenog je hadis Ebu Katade u kojem stoji da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Neka niko od vas ne dotiče svoj spolni organ desnom rukom." (Muslim, Poglavlje o čistoći, 1/225.) Spomenuti hadis pobliže je pojašnjen riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "...prilikom obavljanja fiziološke potrebe." (Buharija, Poglavlje o abdestu, 1/41.) Nije ispravno specificirati opći ili pobliže pojasniti neograničeni hadis ukoliko za to ne postoji siguran

i pouzdan dokaz. Rekao je imam Šafija, Allah mu se smilovao: "Naša je obaveza da ne mijenjamo karakter teksta s općeg i neodređenog na poseban i ograničeni, osim s dokazom iz sunneta ili konsenzusom uleme." (Er-Risala, str. 322.)

Prepoznavanje umetnutog teksta u sadržaj hadisa

Pod ovim se podrazumijeva govor nekog od prenosilaca umetnut u hadis Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bez jasnog ukazivanja na umetnuti dio. Na važnost poznavanja ove vrste hadisa ukazuje činjenica da se dijelom hadisa, odnosno govorom Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, smatra govor jednog od prenosilaca, a time se i propis ili dio njega pripisuje nekome mimo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Primjer za ovu vrstu imamo u hadisu Ibn Omera, radijallahu anhu, u kojem stoji: "Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je *šigar*, a to je vrsta braka u kojoj staratelj udaje svoju štićenicu za osobu pod uvjetom da ovaj uda svoju štićenicu za njega, bez određivanja vjenčanog dara." (Buharija, Poglavlje o braku, 3/245.) U spomenuti hadis umetnute su riječi nekog od prenosilaca, a koje glase: "a to je vrsta braka u kojoj staratelj udaje svoju štićenicu za osobu pod uvjetom da ovaj uda svoju štićenicu za njega, bez određivanja vjenčanog dara." Također, hadis koji prenosi Ebu Hurejre u kojem stoji: "Ko bude klanjao nakon džume, neka klanja četiri rekata, a ako ne bude u mogućnosti, neka klanja dva rekata u džamiji, a dva u svojoj kući." Poznato je da su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prvi dio hadisa, odnosno do riječi: "...neka klanja četiri rekata", dok je ostali dio umetnuti govor jednog od prenosilaca. (El-Faslu lil-vaslil-mudredži fin-nakli, 1/275.-278.)

SADRŽAJ:

Primarni izvor Šerijata.....	5
Izvor islamskih propisa.....	6
Prvo: razumijevanje sunneta u svjetlu Kur'ana.....	6
Širenje hadisa.....	8
Drugo: sakupljanje svih verzija jednog hadisa.....	8
Sakupljanje različitih verzija hadisa.....	9
Treće: sabiranje svih hadisa koji govore o jednom propisu u zasebnu cjelinu	10
Poznavanje naučnih pravila i metoda – pola je znanja.....	11
Objedinjavanje hadisa među kojima postoji prividna oprečnost.....	11
Korištenje metode preferiranja.....	13
Poznavanje derogiranog i derogirajućeg hadisa.....	14
Razumijemo li hadise?.....	16
Poznavati sve okolnosti pod kojima je izrečen hadis.....	16
Poznavanje neobičnih i manje poznatih riječi u hadisima.....	18
Razumijevanje sunneta onako kako su ga razumjeli ashabi.....	19

Originalni tekst hadisa razdvojiti od govora prenosilaca.....	21
Obavezno vraćanje na hadiske komentare.....	21
Sigurnost u autentičnost hadiskog teksta.....	23
Poznavanje pravila specifikacije i bližeg određivanja hadiskih tekstova	24
Prepoznavanje umetnutog teksta u sadržaj hadisa.....	25